

11. Український поетичний авангард кінця ХХ ст. URL: <https://ukrclassic.com.ua/katalog/teoriya-literaturi/2681-ukrajinskij-poetichnij-avangard-kintsya-xx-st>

12. Яструбецька Г. Дискурс імпресіонізму та експресіонізму в українській прозі 20-х років ХХ століття. *Вісник Харківського національного університету*. Серія «Філологія». 2001. № 520. Вип. 33 : Філологічні аспекти дослідження дискурса. С. 399–404.

13. Яструбецька Г. Координати експресіонізму в стильовому просторі В. Стефаника. «Покутська трійця» й літературний процес в Україні кінця ХІХ – початку ХХ століть (До 130-річчя від дня народження Василя Стефаника і Леся Мартовича) : матеріали наукової конференції (Дрогобич, 14-15 травня 2001р.) / [ред. кол. : Стефанія Андрусів та ін.]. Дрогобич, 2001. С. 323–329.

Близнюк Мар'яна Вікторівна – здобувачка СВО магістра факультету філології й журналістики імені Михайла Стельмаха Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (спеціальність 035.01 Філологія. Українська мова та література). **Наукові інтереси:** історія української літератури кінця ХІХ – початку ХХ століття.

Вероніка Нікандрова
Наук. керівник – к. філол. н., ст. викл. Зелененька І. А.

НАУКОВІ ПОГЛЯДИ НА МИСТЕЦЬКУ СИЛЬВЕТУ ВІЛЬГЕЛЬМА ФОН ГАБСБУРГА

Анотація. У статті простежено особливості становлення Василя Вишиваного (Вільгельма фон Габсбурга) як національного лідера й мистця, окваліфіковано його переконання та шлях до усвідомлення

себе українцем, проаналізовано особливості патріотичних, державницьких, мистецьких переконань із погляду дослідників його життєтворчості.

Ключові слова: модернізм, поезія, національне відродження, автобіографія, мемуари.

Annotation. The article traces the peculiarities of the formation of Vasyl Vyshyvanyi (Wilhelm von Habsburg) as a national leader and artist, qualifies his beliefs and the path to self-awareness as a Ukrainian, analyzes the peculiarities of patriotic, statist, and artistic beliefs from the point of view of researchers of his creative life.

Keywords: modernism, poetry, national revival, autobiography, memoirs.

Актуальність дослідження. Відомий письменник та літературознавець Іван Немченко у своїй праці про Вільгельма фон Габсбурга зауважив, що це одна з найцікавіших постатей в українській історії та в українській літературі [Немченко 2002: 1]. Чимала кількість наукових досліджень про мистця зосереджена навколо фактів біографії з метою нівелювання впливу фальсифікацій тоталітарної доби. Нині постать Вільгельма фон Габсбурга як творця й фундатора УСС є благодатною для досліджень.

Тому *мета статті* – охарактеризувати мистецьку силуету Вільгельма фон Габсбурга, котрий обрав собі псевдонім Василь Вишиваний, із точки зору буремної сучасності.

Стан досліджень. Свого часу об’єктивно осмислили діяльність Вільгельма фон Габсбурга Іван Немченко [Немченко 2002], Ігор Коляда [Коляда 2022], Лариса Стрельська [Стрельська 2002], Євтушенко Людмила [Євтушенко 2013], Новосад Роман [Новосад 1997], Ярослав Дашкевич [Дашкевич 2015], Юрій Терещенко [Терещенко 2022] та Тетяна Осташко. Дослідження про мистецьку діяльність УСС Тараса Салиги [Салига 1992], Оксани Кузьменко [Кузьменко 2000], Ірини Зелененької [Зелененька 2019] дають нам фундаментальну основу для

роздумів про роль УСС у розвитку не лише державності, а й мистецтва.

У своєму монографічному дослідженні Вільгельм фон Габсбург згадує: «Моя наука почалася нормально в шестім році життя приватно вдома. Перший мій учитель був тірольський німець Ганс Салер. Вчився я по пляну шкільному, зразу зі своїм другим братом разом, опісля сам. Так тревало аж до р. 1912 ...» (із автобіографії). [Коляда 2022: 26]. Згодом він захопився художньою літературою, а найперше – німецькими поетами Генріхом Гейне, Ніколаусом Ленау, італійськими – П'єтро Метастазіо, Данте Аліг'єрі, Франческо Петраркою.

Виклад основного матеріалу. У «Мемуарах Вільгельма фон Габсбурга, полковника УСС», зокрема, ідеться про перше захоплення мистця українським народом: «Батько осів на стало в м. Живець, Західній Галичині, де одержав в спадку добра по архикнязю Альбрехті. Там бувала в нашій домі польська шляхта і я научився там польської мови, яку добре опанував. Там я перший раз почув про українців. Поляки називали їх «Русіні» і висказувалися про них, як про розбишаків, бандитів. Я міг тоді мати коло 14 літ і свято вірив, що українці, які так недалеко від Живця живуть, це дійсно розбишацьке плем'я. Це мене дуже цікавило і притягало мою увагу...» [Мемуари 2002: 6].

У сімнадцятилітньому віці Вільгельм фон Габсбург здійснив мандрівку Галичиною, Карпатами, особливо його вразили гори, ріки та полонини, він швидко вивчив мову, спілкуючись із гуцулами, спостерігав за звичаями, традиціями горян, із особливою насолодою слухав народні пісні [Коляда 2022: 58]. Навчаючись у військовій академії, Вільгельм фон Габсбург почав досліджувати українську літературу, захоплювався епосом та лірикою Івана Франка, Осипа Юрія Федьковича, Василя Стефаника, Тараса Шевченка [Зелененька 2019]. Перша ґрунтовна, авторитетна книга, що вразила майбутнього лідера усусів – «Історія України» Михайла Грушевського [Немченко 2009], звідси й

виникло бажання «вести бравий український народ до найвищої мети – незалежної України, збудованої на традиціях Запорізької держави...» [Мемуари 2002].

Юрій Терещенко та Тетяна Осташко [Терещенко 2022] вважають, що найпершим, хто зумів дослідити творчий шлях Вільгельма фон Габсбурга, є Роман Новосад [Новосад 1997: 1], особисто знайомий із австрійським принцом. У «Кримській світлиці» Роман Новосад описав перше враження про Вільгельма фон Габсбурга за знайомством: «Подумалось: за одним столом з нами, українськими студентами, вечеряє нащадок могутньої у недалекому минулому династії Габсбургів, онук передостаннього цесаря Франца-Йосифа, ерцгерцог Вільгельм фон Габсбург-Льотрінген. Здалося, що і зовні Вишиваний дуже схожий на свого титулизованого дідуся, чії фотознімки я не раз бачив у старих шкільних підручниках часів австрійської імперії» [Новосад 1997]. Також Роман Новосад описав зацікавлення Василя Вишиваного життям українського студентства у Відні, політичними течіями в ньому, ставленням до державного режиму [Новосад 1997]. Василь Вишиваний як мистець був довірливим, щирим, згадував свою першу закоханість, львів'янку, українку, розповідав про свою відмову службі безпеки щодо співпраці проти українського руху [Новосад 1997].

В автобіографії Василь Вишиваний згадує про війни як про страхіття, на відміну від його однолітків із військової академії, які не дуже розумілися на стратегіях, а переймалися веселим ентузіазмом, бо ставала реальною можливість воювати: «Про вибух війни довідався я тоді, коли всі... Ніяких приватних інформацій про неї я не мав. Від хвили, як вибухла війна, урльопи здержано і я додому вже не їздив. У школі панував веселий ентузіазм із приводу війни. Одначе я не поділяв його і немов прочував, що той ентузіазм скінчиться не добре...» [Немченко 2002].

Ігор Коляда писав, що в серпні 1914 р., коли Вільгельм фон Габсбург закінчив військову академію, із ініціативи

утвореної Української Національної Ради Габсбурзька монархія дозволила формування Українського Легіону, який мав слугувати політичним завданням [Коляда 2022]. Після закінчення академії Вільгельм Габсбург отримав призначення до 13-го уланського полку у званні лейтенанта австро-угорської армії [Коляда 2022], про що згадував так: «З дому поїхав я до кадри свого полку. Я знав, що це український полк і що рекрутується з Золочівщини... Мій полк стояв тоді в Карпатах і належав до 18 бригади, 3-ї армії (Боровича). Він стояв на лівім крилі тої армії в сусідстві з армією Макензена. На дворі стояла весна – було дуже свіжо й весело» [Мемуари 2002]. Полк, до якого вступив Вільгельм фон Габсбург, здебільшого складалася з українських юнаків, що спонукало краще вивчати українську мову. Саме тоді він і просив називати себе «Василем» [Коляда 2022], почав носити українську сорочку та українську символіку, зокрема, синьо-жовті кокарди [Коляда 2022].

Із мемуарів Вільгельма фон Габсбурга можна зробити висновки, що він був вельми прихильним до українського народу, наголошував, що мораль українців – висока, але вказував і на хибне у вдачі народу – «занадто добродушний» [Коляда 2022]. Саме ці згадки видаються нам фатальними у стосунку до постаті самого Василя Вишиваного та щодо боротьби за українську державність сьогодні. Досвід служіння в українському полку кардинально змінив світогляд Василя Вишиваного – він досконало знав мову, вважав себе українцем, боровся разом зі своїми солдатами-українцями [Свтушенко 2013], підносив їхній національний та бойовий дух: «Коли я признаюся до українського народу, то і вони можуть сміло це робити...» [Коляда 2022]. Значну роль у становленні його національної свідомості відіграла пресова квартира (окремий відділ Легіону), культурний центр, що зібрав молодих галицьких письменників і композиторів, які повертали народові історичну пам'ять, фундаментували

ідеологію УСС, служили національному відродженню [Євтушенко 2013].

Прихильність українців до Вільгельма фон Габсбурга викликала велике занепокоєння у гетьмана Павла Скоропадського як ставленика Німеччини в Україні. Від гетьмана Павла Скоропадського до німців було направлено кілька скарг, за ними німці вимагали від імперського Відня постійного контролю над поведінкою члена імператорської сім'ї. Підкорившись тиску Німеччини, австрійська влада намагалася всіляко обмежити діяльність архієпископа й одного зі спадкоємців престолу в Україні [Євтушенко 2013]. Проте, закохавшись у Львів, у Карпати, у галичанку, бажаючи підтримати волелюбність українського народу, Василь Вишиваний стає українським військовим лідером і поетом.

Висновки. Отже, можемо зробити висновки, що Вільгельм фон Габсбург, належачи до відомої європейської династичної родини Габсбургів, вирішив із власної волі очолити українське бойове формування, стати українцем та виступити в мистецькому амплуа, відбувся як український поет, узявши псевдонім – Василь Вишиваний, а звідси – зайняти лідерські позиції серед політичних уподобань українського народу.

Література

1. Дашкевич Я. Вільгельм Габсбург (Василь Вишиваний). *Постаті : нариси про діячів історії, політики, культури*. Львів : «Піраміда», 2015. С. 509.

2. Євтушенко Л. Вільгельм Габсбург в історії української журналістики та літератури. *Наукові записки Інституту журналістики*. Том 50. 2013. Січень – березень. С. 190–196.

3. Зелененька І. Художній ідеал у розумінні Миколи Євшана. *Постать Миколи Євшана в контексті розвитку українського модернізму : Збірник наукових праць*. Випуск 6. Ред. колегія : Н. Поляруш, В. Ткаченко,

І. Зелененька, В. Крупка. Вінниця : ТОВ «ТВОРИ», 2019. С. 16–22.

4. Коляда І. Знамениті українці. Василь Вишиваний. Харків : «Фоліо», 2022. 129 с.

5. Кузьменко О. Стрілецькі пісні (аспекти фольклоризму, фольклоризації фольклорності) : Автореф. дис. канд. філол. наук. Львівський національний університет імені І. Франка. Львів, 2000. 20 с.

6. Мемуари Вільгельма Габсбурга, полковника УСС. Начато писання їх 28 / IX–1919 : автобіографія, 2002. *Військово-історичний альманах*, 2002. №4. С. 142–160.

7. Немченко І. Дивовижний життєпис Василя Вишиваного. *Вісник Таврійської фундації (ОВУД)*. Випуск 6. Київ-Херсон : Просвіта, 2009. С. 286–292.

8. Новосад Р. Василь Вишиваний: боротьба за волю України. Кримська світлиця, № 30-31, 13 червня 1997.

9. Салига Т. Стрілецька Голгофі : Спроба антології. Львів : Каменярь, 1992. 399 с.

10. Стрельська Л. До життєпису Вільгельма Габсбурга. *Військово-історичний альманах*, 2002, вип. 4, С. 137–141.

11. Терещенко Ю., Осташко Т. Український патріот з династії Габсбургів : *видання третє, доповнене*. Київ, 2022, С. 567.

Нікандрова Вероніка Миколаївна – здобувачка СВО бакалавра факультету філології й журналістики імені Михайла Стельмаха Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (спеціальність 035.01 Середня освіта (Українська мова та література)). *Наукові інтереси*: історія української літератури ХХ століття.